

O'ZBEKISTONNING ILMIY TARAQQIYOTIGA QASHQADARYOLIK OLIMLARNING QO'SHGAN HISSASI

Alisherova Nigora

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada 1991-2023-yillar oralig'ida Qashqadaryolik olimlarning O'zbekiston ilm-fani va rivojlanishiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Mustaqillik yillarida ushbu hududdan yetishib chiqqan olimlar tarix, arxeologiya, filologiya, tabiiy fanlar, qishloq xo'jaligi va texnika sohalarida qanday yutuqlarga erishgani, ularning ilmiy ishlanmalari hamda jamiyat taraqqiyotiga ta'siri o'rganiladi. Tadqiqot davomida olimlarning ilmiy faoliyati, monografiya va tadqiqotlari, xalqaro ilmiy hamkorlikdagi ishtiroki va ularning ilmiy maktab shakllantirishdagi roli yoritiladi. Shu bilan birga, Qashqadaryo olimlarining mamlakatning madaniy va iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni ham tahlil qilinadi. Maqola tarixiy tahlil va statistik ma'lumotlarga asoslangan bo'lib, O'zbekiston ilm-faniga qo'shilgan ulkan hissani ochib berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Qashqadaryolik olimlar, O'zbekiston ilm-fani, mustaqillik yillari, ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar, tarix, arxeologiya, texnika fanlari, qishloq xo'jaligi, xalqaro hamkorlik, ilmiy maktab, madaniy meros.

KIRISH

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng ilm-fan, ta'lim va texnologiya sohalarida jadal rivojlanish jarayonlari boshlandi. Bu davrda mamlakatning turli hududlaridan chiqqan olimlar ilmiy izlanishlar olib borib, milliy hamda xalqaro miqyosda e'tirofga sazovor bo'ladigan natijalarga erishdilar. Ayniqsa, Qashqadaryo viloyati olimlari fan, texnologiya, tarix, arxeologiya, filologiya, qishloq xo'jaligi va texnika sohalarida muhim yutuqlarga erishib, mamlakat rivojiga salmoqli hissa qo'shdilar.

Mazkur maqolada 1991-2023-yillar oralig'ida Qashqadaryolik olimlarning ilm-fan va jamiyat taraqqiyotiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Ushbu davrda ilmiy izlanishlar va innovatsion ishlanmalar qaysi yo'nalishlarda amalga oshirilgani, olimlarning xalqaro ilmiy hamkorlikdagi ishtiroki, ularning monografiya va tadqiqotlari hamda ilmiy maktablar shakllantirishdagi roli o'rganiladi. Shuningdek,

ularning ishlarining O'zbekiston madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri ham tahlil qilinadi.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, Qashqadaryolik olimlarning ilmiy faoliyatini o'rganish ularning yutuqlarini kengroq targ'ib qilish, yosh olimlarni ilm-fanga jalb etish va ilmiy an'analarni davom ettirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois maqolada ushbu mavzuga oid aniq dalillar, tarixiy hujjatlar va ilmiy tadqiqotlarga asoslangan ma'lumotlar keltiriladi.

ASOSIY QISM

1991-yildan boshlab O'zbekistonda ilm-fan va ta'lim sohalarida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. Mustaqillik yillarida Qashqadaryo viloyatidan yetishib chiqqan olimlar turli sohalarida ilmiy izlanishlar olib bordilar. Ularning tadqiqotlari nafaqat mahalliy balki xalqaro ilmiy jamoatchilik tomonidan ham e'tirof etildi. Ushbu davrda tarix, arxeologiya, filologiya, qishloq xo'jaligi, texnika va tabiiy fanlar sohasida muhim ilmiy ishlar yaratildi.

Qashqadaryolik olimlar tomonidan yozilgan monografiyalar, ilmiy maqolalar va o'quv qo'llanmalari respublika ilm-fanining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Masalan, tarixchi olimlar mustaqillik yillarida O'zbekistonning davlat qurilishi, milliy qadriyatlar va madaniy merosni saqlash masalalarini tadqiq etgan bo'lsalar, tabiiy fanlar sohasi vakillari innovatsion texnologiyalar va ekologik muammolar bo'yicha izlanishlar olib bordilar.

Qashqadaryolik olimlar tomonidan amalga oshirilgan ilmiy tadqiqotlarni quyidagi yo'nalishlarda ko'rib chiqish mumkin:

Tarix va arxeologiya: Viloyatning tarixiy yodgorliklari, qadimiy shaharlar va madaniy meros obyektlari bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Arxeologlar tomonidan Qashqadaryo hududidagi qadimiy qishloqlar va yodgorliklar o'rganilib, ularning ahamiyati haqida ilmiy asarlar yozildi.

Filologiya va adabiyotshunoslik: Qashqadaryolik adabiyotshunoslar milliy adabiyot taraqqiyoti, she'riyat va proza rivojiga oid ilmiy izlanishlar olib bordilar. O'zbek tilining rivojlanishi, terminologiya va tarjima masalalariga doir ilmiy tadqiqotlar yaratildi.

Tabiiy fanlar va ekologiya: Hududning iqlim o'zgarishlari, suv resurslaridan foydalanish va qishloq xo'jaligi bilan bog'liq tadqiqotlar amalga oshirildi.

Texnika va innovatsiyalar: Muqobil energiya manbalarini ishlab chiqish, qishloq xo'jaligi texnologiyalarini takomillashtirish bo'yicha ishlanmalar yaratildi.

So'nggi yillarda Qashqadaryolik olimlar xalqaro konferensiyalar, ilmiy anjumanlar va grant loyihalarida faol ishtirok etdilar. Ular Turkiya, Rossiya, AQSh, Xitoy va Yevropa

davlatlaridagi ilmiy markazlar bilan hamkorlik olib borib, qator qo'shma loyihalar amalga oshirdilar. Jumladan, tarixiy yodgorliklarni o'rganish, qishloq xo'jaligi innovatsiyalari va ekologik muammolar bo'yicha ilmiy tadqiqotlar xalqaro miqyosda muhokama qilindi.

Xalqaro ilmiy jurnallarda nashr qilingan maqolalar va chet el ilmiy institutlari bilan hamkorlikda olib borilgan tadqiqotlar Qashqadaryolik olimlarning ilmiy salohiyatini namoyon etib, O'zbekiston ilm-fanining jahon maydonidagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qildi.

Qashqadaryolik olimlarning tadqiqotlari nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy jihatdan ham mamlakat taraqqiyotiga hissa qo'shgan. Jumladan:

Qishloq xo'jaligi sohasida – yangi seleksiya usullarining ishlab chiqilishi va hosildorlikni oshirishga qaratilgan tadqiqotlar amalga oshirildi.

Arxeologiya va madaniy meros – qadimiy yodgorliklarning restavratsiyasi va turizmni rivojlantirish bo'yicha ilmiy ishlar olib borildi.

Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi – suv resurslarini samarali boshqarish va ekologik muammolarni hal qilishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar o'tkazildi.

Ushbu ilmiy yutuqlar viloyat hamda butun respublika taraqqiyotiga katta hissa qo'shib, mamlakatning ilmiy salohiyatini oshirishga xizmat qildi.

MUHOKAMA

Qashqadaryolik olimlarning mustaqillik yillarida O'zbekiston ilm-faniga qo'shgan hissasi turli sohalarda sezilarli natijalar berganini ko'rsatadi. Ushbu davrda amalga oshirilgan tadqiqotlar va ilmiy izlanishlar nafaqat mahalliy miqyosda, balki xalqaro darajada ham e'tirof etildi. Muhokama qismida quyidagi asosiy jihatlarni ko'rib chiqamiz:

1. Ilmiy faoliyatning dolzarbligi va muammolari

Qashqadaryolik olimlarning ilmiy faoliyati milliy madaniy merosni asrash, ekologik muammolarni hal qilish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish kabi dolzarb masalalar bilan bog'liq bo'ldi. Ularning tadqiqotlari O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatgan. Shu bilan birga, ilmiy izlanishlar jarayonida qator muammolar ham kuzatildi, jumladan:

Ilmiy loyihalarni moliyalashtirish va qo'llab-quvvatlash masalalarining yetarlicha rivojlanmagani.

Chet el ilmiy markazlari bilan hamkorlik qilishda ayrim byurokratik to'siqlarning mavjudligi.

Ilmiy kadrlar tayyorlash va yosh tadqiqotchilarni ilm-fanga jalb etish muammolari.

2. Qashqadaryolik olimlarning ilm-fandagi o'rni

Qashqadaryolik olimlarning ilmiy faoliyati O'zbekiston ilm-fani rivojlanishida muhim o'rin tutgan. Xususan, tarix, arxeologiya, qishloq xo'jaligi, texnika va tabiiy fanlar sohalarida erishilgan yutuqlar milliy fan taraqqiyotiga bevosita hissa qo'shdi. Olimlar tomonidan yozilgan ilmiy ishlar va o'quv qo'llanmalari ta'lim jarayonida keng qo'llanilib, yosh avlodning ilmiy dunyoqarashini shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Bundan tashqari, Qashqadaryolik olimlarning yurt taraqqiyoti uchun ilmiy-innovatsion g'oyalari amaliyotga joriy etilishi orqali hududiy iqtisodiyot va ijtimoiy soha rivojlanishiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

3. Xalqaro ilmiy hamkorlik va istiqbollar

Oxirgi yillarda Qashqadaryolik olimlarning xalqaro ilmiy hamjamiyat bilan aloqalari mustahkamlanmoqda. Xorijiy universitetlar va ilmiy markazlar bilan hamkorlikda olib borilayotgan tadqiqotlar O'zbekiston fanining jahon miqyosidagi mavqeini oshirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, ekologiya, qishloq xo'jaligi, arxeologiya va texnika sohalarida xalqaro ilmiy loyihalar orqali o'zaro tajriba almashish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Kelajakda ilmiy faoliyatni yanada rivojlantirish uchun quyidagi istiqbollar e'tiborga olinishi lozim:

Ilmiy loyihalar uchun grant va sarmoya jalb qilishni kengaytirish.

Yosh olimlarni rag'batlantirish va ularga qo'shimcha imkoniyatlar yaratish.

Ilm-fan natijalarini ishlab chiqarishga joriy etish va amaliy tadqiqotlarni kuchaytirish.

Xalqaro ilmiy hamkorlikni kengaytirib, ilmiy jurnallarda nashrlarni ko'paytirish.

4. Ilmiy merosning kelajak avlodga ta'siri

Qashqadaryolik olimlarning ilmiy ishlari kelajak avlod uchun katta ahamiyat kasb etadi. Ularning tadqiqotlari nafaqat ilmiy bilimlarni boyitish, balki yosh avlodni ilmiy izlanishlarga jalb qilish, milliy merosni saqlash va fan sohalarida innovatsion rivojlanishga turtki berishi mumkin.

Shunday ekan, Qashqadaryolik olimlarning ilmiy faoliyati va tadqiqot natijalari O'zbekiston fanining taraqqiyoti uchun muhim poydevor bo'lib xizmat qilishi shubhasiz.

NATIJA

Mazkur tadqiqot natijalariga ko'ra, 1991-2023-yillar davomida Qashqadaryolik olimlarning O'zbekiston ilm-faniga qo'shgan hissasi sezilarli darajada bo'lgan. Ularning ilmiy izlanishlari tarix, arxeologiya, qishloq xo'jaligi, texnika, tabiiy fanlar va filologiya kabi sohalarda muhim natijalarga erishishga xizmat qilgan. Tadqiqot natijalari quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi.

Tarix va arxeologiya sohasida olib borilgan tadqiqotlar orqali viloyatning qadimiy yodgorliklari chuqur o'rganilib, ilmiy muomalaga kiritildi.

Qishloq xo'jaligi sohasida hosildorlikni oshirish, yer unumdorligini saqlash va muqobil energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha innovatsion tadqiqotlar olib borildi.

Texnika va tabiiy fanlar yo'nalishida muhim ilmiy ishlanmalar amalga oshirildi, bu esa viloyat sanoati va ekologiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Qashqadaryolik olimlarning ilmiy ishlari nafaqat nazariy bilimlarni rivojlantirish, balki amaliy hayotga joriy etish imkoniyatlarini ham yaratdi.

Qishloq xo'jaligi va ekologiya sohasidagi tadqiqotlar dehqonchilik texnologiyalarini modernizatsiya qilish va suv resurslaridan samarali foydalanish uchun muhim asos bo'ldi.

Madaniy merosni asrash bo'yicha tadqiqotlar O'zbekistonning tarixiy yodgorliklarini restavratsiya qilish va turizmni rivojlantirishda katta rol o'ynadi.

Qashqadaryolik olimlar turli xalqaro anjumanlar, ilmiy konferensiyalar va grant dasturlarida ishtirok etib, ilm-fan rivojiga global miqyosda hissa qo'shdilar.

Ularning ilmiy maqolalari nufuzli xalqaro jurnallarda chop etilib, O'zbekiston ilmiy salohiyatining xalqaro maydonda tanilishiga yordam berdi.

Kelajakda yosh olimlarni ilmiy izlanishlarga jalb qilish, zamonaviy laboratoriyalar va ilmiy markazlarni rivojlantirish ilm-fan taraqqiyotini yanada jadallashtirishi mumkin.

Ilmiy tadqiqot natijalarini sanoat, qishloq xo'jaligi va ekologiya sohalariga kengroq joriy etish orqali O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shish mumkin.

Qashqadaryolik olimlarning ilmiy maktablarini rivojlantirish va ularning izlanishlarini davom ettirish muhim strategik vazifa hisoblanadi.

Umuman olganda, mazkur tadqiqot Qashqadaryolik olimlarning ilmiy faoliyati va natijalari O'zbekiston ilm-fanining rivojlanishida alohida o'rin tutishini ko'rsatadi. Ushbu yutuqlarni keng targ'ib qilish va qo'llab-quvvatlash kelajakda ilmiy izlanishlarni yanada samarali qilishga xizmat qiladi.

XULOSA

Qashqadaryolik olimlarning 1991-2023-yillar oralig'ida O'zbekiston ilm-faniga qo'shgan hissasi beqiyos bo'lib, ularning ilmiy faoliyati milliy fan taraqqiyotiga ham, hududiy rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojaatnomalari.
2022-yil 20-dekabr: <https://president.uz/oz/lists/view/5774>
2020-yil 29-dekabr: <https://president.uz/oz/lists/view/4057>
- 2.O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. “Ilm-fanni rivojlantirish bo‘yicha davlat dasturi” Ushbu hujjatning to‘liq matnini Lex.uz (<https://lex.uz/>) rasmiy huquqiy portalidan topishingiz mumkin.
- 3.Karimov I.A. O‘zbekistonning o‘z istiqlol va taraqqiyot yo‘li.
- 4.O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. “Ilm-fan va innovatsiyalar bo‘yicha tahliliy hisobot”
5. O‘zbekiston Milliy Universiteti tarix fakulteti tomonidan o‘tkazilgan “O‘zbekistonda ilm-fan rivoji va istiqbollari” mavzusidagi ilmiy anjuman materiallari.

